DE LAATSTE INVESTITURE

VAN EENEN

BANTAMSCHEN SULTAN.

In het artikel "Bantam in 1786" wordt de toenmalige Sultan ABOEL MOFACHIR MOHAMED ALI OEDIEN, naar het leven geschetst[1]. Hij stierf onverwacht en kinderloos in 1802, en nu moest de Hooge Regering een' opvolger kiezen. Het blijkt niet of zijn oudere broeder RADJA MANGALA, die naar Banda verbannen was, toen nog leefde, en evenmin of deze Prins, die door VAN BREUGEL genoemd wordt "de meest geregtigde tot de kroon" [2] kinderen had die in aanmerking konden komen. Wat hier van zij, de Hooge Regering besloot de kroon op te dragen aan Pangeran MOCHIDIEN, waarschijnlijk de jongste broeder des Sultans, door VAN BREUGEL Pangeran MOCHI genoemd, en door hem beschreven als "vreedzaam en stil van aard en bij Europeaan en inlander genoeg bemint" [3].

De Raad extra-ordinair WOUTER HENDRIK VAN IJSSELDIJK, werd als gezant naar Bantam afgevaardigd, om Pangeran MOCHIDIEN tot Sultan aan te stellen en te kroonen. De gezant was vergezeld van eenige aanzienlijke militaire en burgerlijke personen, van weerbare detachementen te voet en te paard en van een troep muzikanten. Zoo lang hij te Bantam was, verschenen nu en dan oorlogschepen op de reede, waarschijnlijk om luister bij te zetten aan het gezantschap en den indruk te maken dat de Compagnie over veel magt kon beschikken. Een Secretaris (de Heer VAN HEEKEREN) bevond zich in het gevolg van den

---

1 Nieuwe volgreeks, D. I, bl. 153 en 154.

2 Ibid bl. 117 en 155.

3 Ibid bl. 156.

Heer VAN IJSSELDIJK om een naauwkeurig dagregister te houden van zijne verrigtingen.

Dat dagregister, door Zijne Excellentie den Minister van Koloniën ter beschikking van het Instituut gesteld, wordt thans opgenomen in zijne Bijdragen. Men heeft bij het nemen van dat besluit niet voorbijgezien, dat het stuk meer beuzelingen dan gewigtige bijzonderheden bevat, maar men heeft het evenwel der plaatsing waardig geacht, eensdeels als een vervolg op de beschrijving van Bantam, die wij aan den Heer DE ROVERE VAN BREUGEL te danken hebben, en ten anderen als eene episode uit het politieke bestuur der Oost-Indische Compagnie, die wel reeds in 1798 jure was opgeheven, maar in 1802 in Indië nog voortleefde, zoowel in de denkbeelden der inlanders, als in het gansche zamenstel van beginselen en vormen van regering.

De omstandigheid evenwel, die inzonderheid bij het Instituut heeft gewogen, is dat de in dit dagregister beschrevene investiture de laatste is waardoor een Bantamsch Sultan is op den troon geplaatst; het is de laatste flikkering van eene lamp, gedoemd om weldra onherroepelijk te worden uitgedoofd. Slechts zes jaren later werd het kasteel de Diamant, waar de Heer VAN IJSSELDIJK in September 1802 het sein gaf tot het drinken van zoo vele "glaasjes van vriendschap," het tooneel van eenen verraderlijken moord. De Hollandsche Commandeur DUPUY werd, met eenige andere Europeanen, op last des Sultans vermoord, terwijl zij zich ambtshalve in het paleis bevonden. Van dat oogenblik was het lot der Bantamsche dynastie beslist; hunne magt, aanvankelijk binnen naauwere grenzen beperkt, hield geheel op in 1813; zij vertrokken als vrijwillige bannelingen naar Soerabaja, alwaar, weinige jaren daarna, de laatste hunner kinderloos stierf.

De stad Bantam, reeds sedert lang als handelsplaats door Batavia overschaduwd, werd door de voornaamste ingezetenen verlaten, al spoedig na den val van het vorstenhuis, hetwelk gedurende vier eeuwen binnen zijne muren had gewoond. De zetel van het gewestelijk Bestuur werd verplaatst naar Serang. Daar, waar het fort Speelwijk, uit zijne zes en vijftig kanonnen, het weleer vermaarde *Soeroesoeang*, het paleis der Bantamsche Koningen, bedreigde, ziet men sedert eene halve eeuw niets

meer dan vormloze puinhoopen met weelderig onkruid begroeid. Doodsche stilte heeft het gewoel der Bantamsche hofhouding, den welluidenden, hoezeer eentoonigen, klank des gamelangs en het dienstgeroep der Hollandsche schildwachten vervangen. *Sic transit gloria mundi.*

Het dagregister van den Heer IJSSELDIJK vermeldt met belagchelijken ernst, al de beuzelachtige bijzonderheden van het bepaalde *ceremonieel;* het laat geen der talrijke kanonschoten onvermeld, die ter zijner eere of ter gelegenheid van zijne zending werden gelost. Zeer veel hiervan zou aan den hedendaagschen lezer hebben kunnen bespaard worden, maar dan zou het verhaal zijn eigenaardig karakter verloren hebben; de investiture van den laatsten Bantamschen Sultan moest, dus meende men, hier aan onze lezers gegeven worden, zoo als zij door eenen, soms vervelenden, maar altoos naauwkeurigen ooggetuige is op het papier gebragt.

In het dagverhaal wordt met eenigen ophef gesproken van de rijke sieraden der Bantamsche Vorsten; het lot dier voorwerpen verdient nog vermelding.

In het jaar 1842 overleed te Soerabaja de laatste mannelijke afstammeling van het verbannen geslagt; de overgebleven *pretiosa* werden in het openbaar verkocht, na vooraf te zijn *gesloopt*, waarschijnlijk om voor te komen het misbruik hetwelk door bedriegers kon worden gemaakt van voorwerpen van dezen aard, aan welke zich eenig prestige hecht. Uit een regeringsbesluit van den 12den April 1843 blijkt, dat de veiling dier voorwerpen heeft opgebragt de som van *f* 6865.

Eene verzameling van Oostersche handschriften, niet minder dan 346 boekdeelen beslaande, almede herkomstig van de nalatenschap der Bantamsche Vorsten, is door het Gouvernement ten geschenke gegeven aan het Bataviaasch Genootschap [1]. Het ware te wenschen dat tot klaarheid werd gebragt of zich daaronder iets bevindt belangrijk voor de wetenschap.

---

[1] Zie Verhandelingen, XIX, pag. LXXV en volgg.

DAGVERHAAL VAN HET GEBEURDE GEDUURENDE HET PLECHTIGE GEZANTSCHAP VAN WEEGENS DE HOOGE REGEERING VAN NEDERLANDSCH INDIEN, IN DE MAANDEN AUGUSTUS EN SEPTEMBER 1802, TER GELEGENHEID DER AANSTELLING EN KROONING VAN DEN SULTAN VAN BANTAM, DOOR DEN WEL EDELE GESTRENGE HEER WOUTER HENDRIK VAN IJSSELDIJK, RAAD EXTRA ORDINAIR VAN NEDERLANDSCH INDIEN, VERZELD VAN DEN COLLONEL TIT. CHARLES ETIENNE VAUGINE EN DEN LUITENANT COLLONEL VON GUTZLAFF, — DE EERSTE ALS GENERAAL ADJUDANT EN DE TWEEDE ALS COMMANDANT DER TROÛPES. — EN ALS MEEDE GECOMMITTEERDENS DEN VISITATEUR GENERAAL JACOB ANDRIES VAN BRAAM, DEN OPPERKOOPMAN TIT. ABRAHAM FAURE, DEN KOOPMAN JOHANNES ADOLPH HAM, DEN ONDERKOOPMAN JUSTUS HENDRIK VAN HEEKEREN ALS SECRETARIS DER COMMISSIE EN DEN ONDERKOOPMAN JAN ROBERTUS VAN SPRANG.

Donderdag den 26sten Augs., ten half zeven uuren den heer Commissaris en Plenipotentiaris door de Opperkooplieden EKENHOLM en VOGELAAR, als daartoe van wegens Hun Hoog Edelhedens de Hooge Regering gecommitteerd, van desselfs wooning afgehaald en ter vergadering binnengeleid zijnde, wierden aan zijn Wel Edele Gestr. door zijn Hoog Edelheid den Heere Gouverneur-Generaal de tot deeze Commissie betrekkelijke papieren ter hand gesteld, waarna Hun Hoog Edelhedens Zijn Wel Edele Gestrenge collegialiter begeleidden tot buiten de Waterpoort, en aldaar onder toewensching eener gelukkige reise afscheid neemende, wierd zijn Wel Edele Gestrenge tot aan boord van de ter rheede gereedleggende Bark *Nieuw Levendaal*, geconduiseerd door voorm. Opperkooplieden EKENHOLM en VOGELAAR; ontvangende zo van het casteel, als aan boord komende van de gem. bark en tot deese Commissie meede behoo-

rende Goerap [1] de Snavel het salut van 21 schooten, gelijk meede de honneurs van de aan boord van de bark zig bevindende dragonders en grenadiers, en de militairen aan boord van de goerap, paradeerende het volk van beiden de vaartuigen in het wand.

De gecommitteerdens EKENHOLM en VOGELAAR door den Heer Commissaris voor hun geleide bedankt zijnde, vertrokken onder het ontvangen van het gewoon salut van boord, gelijk ook de waarnemende Commandeur DE FRIJN, welke Zijn Wel Edele Gestrenge meede begeleid had met de Capitains ter zee BRUGMANS en BAGGERS.

De differente onder vreemde vlaggen ter rheede leggende scheepen salueerden den Heer Commissaris en wierden met 9 schooten bedankt.

Ten half tien uuren het anker geligt hebbende en sein hier van aan de goerap gedaan sijnde, salueerde het casteel met 17 canonschooten, die van hetzelve met gelijke schooten bedankt wierden, edoch terwijl het stil wierd en de wind tegen liep waaren ten ½ 11 uur genoodzaakt het anker weder te laaten vallen.

Des avonds ten half agt uur weder sein aan de goerap doende, ligten het anker, en gingen onder zeil, wanneer ten 10 uur digt onder de eijlanden het anker lieten vallen.

Vrijdag 27 Aug^s., ten 5 uur des ochtends, na het doen van sein aan de goerap en het slaan der reveille weder onder zeil gegaan zijnde, zeilden ten 6 uur bewesten de eilanden; waren de voorige avond door de sterke stroom veel om de noord gedreven; ten 7 uuren de Kuijper passeerende, wierden gesalueerd met 13 schooten door de aldaar leggende equipagie van het Hamburger schip ...., Cap^n. ARENDS en bedankten met 9 schooten; den ganschen dag zonder eenige ontmoeting met een labber koelte voortzeilende, waren genoodzaakt door stilte des agtermiddags ten 5½ uur ten anker te gaan, hebbende de eijlanden Poele Babij, Poele Panjang en Poele Madie digt voor ons, ankerende de goerap nevens ons.

Zaturdag 28 Aug^s., des morgens de reveille geslagen wordende, kreegen zwaare regen en wind uit de wal, waardoor de briek zodanig op

---

[1] غورب Goerab, een vaartuig welks voorsteven in een snavel uitloopt, die tot boeg spriet dient. RED.

deszelvs anker reed, dat het cabeltouw brak. Zo dat men aenmerkelijk terug dreef, dat continueerde tot dat een geheel nieuw touw wierd ingestooken; ook veroorzaakte de sterke wind dat de tent van de groote schuit wierd afgeslagen, die egter spoedig wierd hersteld.

Ten halv twaalf uuren kreegen een prauw aan boord met den ARIA SOEBA WIEROE, overbrengende de complimenten van den Pangerang MOCHIDIEN en den Heer Commissaris eenige ververschingen aanbiedende; ook deed voorm. ARIA de complimenten van den Pangerang BAGGOES ISHAAK en den Heer BEIJNON.

Des agtermiddags ten halv zes uur ontving den Heer Commissaris een briev van den even gem. Gouverneur tit^r. en Commandeur BEIJNON, waarin Zijn Edele te kennen gaf reeds met de Pangerang MOCHENDIER en verscheidene rijkxgrooten, beneevens de Heer PINCHETTE en andere heeren, onderweg geweest te zijn, ter aflegging van het welkomst compliment aan den heer Commissaris en verdere heeren; edoch dat de doorgaande westen wind en de ver afgelegenheid van de vaartuigen hun had genoodzaakt weder te moeten terug keeren, alzo geen apparentie was weder binnen te kunnen komen; en dat Zijn Edele van zints was, wanneer door bijkomende omstandigheden niet wierd verhinderd, deeze reize op morgen te hervatten.

Des avonds wierden als gewoonlijk de vlaggen neergehaald en de taptoe geslaagen.

Zondag den 29sten Aug^s., des morgens 6 uur, vlaggen bijgehaald en op zijn tijd reveille geslagen; ten 12 uur deeden sein aan de goerap om anker te ligten en gingen te zamen onder zeil met een westen wind. Moesten tegens een uur door de sterke stroom weder afhouden, tot onder Poele Babij; tegens drie uur gingen weder over staag en passeerden ten 5½ uur Poele Madij, latende ten 6 uur het anker vallen ter rheede van Bantam, wanneer van het casteel Speelwijk wierden gesalueert met 21 schooten, gelijk meede van de goerap, welke voor ons was geankerd, en deeden het contra salut met 19 schooten; ook salueerde de goerap het casteel en wier bedankt met 15 schooten.

Des avonds kreegen nog drie prauwen met verversching aan boord, die op beiden vaartuigen wierd uitgedeeld.

Maandag 30 Aug^{s}.; des morgens regenachtig weer zijnde, continueerde dit zodanig dat den heer Commissaris resolveerde aan den heer Gouverneur tit^{r}. en Commandeur BEIJNON per missive te berichten, dat zijn Wel Edele Gestr. denzelven excuseerde van het aan boord komen, ter aflegging van deszelvs visite van verwelkomst, eerstens uit hoofde voorschr. en anderdeels dat de geringe ruimte aan boord en het plaatshebbend ruwe weer niet toeliet zijn Edele benevens de Princen en Rijkxgrooten eenigzints naar behooren te ontvangen.

Des middags ten 11 uur wierden op order van den heer Commissaris de aan boord van de brik zijnde dragonders, onder geleide van Cap^{n}. GERLACH afgescheept, en kort daarna de grenadiers, arteleristen en musikanten, waar van per missive aan den Commandeur BEIJNON wierd kennis gegeeven, met verzoek om aan de goerap mede zoo spoedig mogelijk vaartuigen te zenden, tot het debarquement van de aldaar aan boord zijnde Wurtembergsche jagers en inlandsche troupes; wijders dat Zijn Wel Edele Gestrenge wenschte dat door hem Commandeur eenige geschikte vaartuigen ter afhaal van zijn Edele en verder bijhebbend geselschap wierden gezonden. Tegens 2 uur het weer eenigsints handzamer zijnde vond den heer Commissaris goed van niet na de vaartuigen te wagten, maar met de schuit van boord te vertrekken, hetgeen direct wierd bewerkstelligt, wordende Zijn Wel Edele Gestrenge na het neerhalen der vlag en wimpel van de brik *Nieuw Levendaal*, onder het paradeeren van de scheeps equipagie in het wand, gesalueerd met 21 schooten, gelijk dit zelvde bij het passeeren van de goerap *de Snavel* wierd geobserveerd. Op de bank genaderd zijnde stapten in een Inlandsch vaartuig over, en kwamen tegens halv 4 uur voor het fort Speelwijk aan de wal, alwaar gerecipeert en verwelkomt wierden door den Gouverneur tit^{r}. en Commandeur BEIJNON, den Pangerang MOCHIDIEN, Opperkoopman PINCHETTE, Fiscaal HARTINGH, Scriba NEEFF en verdere Compagnies dienaren; de sleutels van het casteel als meede der kruitkamer wierden door den Gouverneur tit^{r}. en commandeur aan den heer Commissaris aangeboden, die dezelve aan Zijn Edele terug gaf.

Tegens halv zes uur vertrokken in de daartoe gereedstaande koetsen na het voor den heer Commissaris en gezelschap ten huijze van den Op-

perkoopman PINCHETTE geapprobeerd logement, ontvangende aldaar de complimenten van verwelkomst van de reeds aan de wal zijnde officieren der troupes; wordende door Zijn Wel Edel Gestrenge aan hun de tafel voor heeden avond en voortaan geoffereerd.

Dingsdag 31 Aug[s]., des morgens ten 3 uur, wierd op requisiet van den heer Commissaris aan Zijn Edele door een plegtig gezantschap, aan welkers hoofd den Rijksbestierder zig bevond, aangeboden, de kroon en andere Rijksornamenten, welke door Zijn Wel Edele Gestrenge, als een eigendom geconsidereert wordende van de E. Comp[e]., wierd geaccepteerd, om te toonen dat deselve het oppergezag thans over het rijk van Bantam was uitoeffenende, met bekendmaking aan het gezantschap dat die ornamenten ter zijner dispositie zouden blijven, tot dat over het bestier van het rijk nader door de Hooge Regering zoude zijn gedisponeert, ten einde dezelve als dan ter hand te stellen aan die geenen, welke tot het bestuur van hetzelve mogt worden verkoozen; edog terwijl Zijn Wel Edele Gestrenge geen geschikte plaats ter berging van die ornamenten in deszelfs verblijf had, gelastte Zijn Edele deselve in 's Konings paleis te doen bergen onder verantwoording van den Rijksbestierder. Wijders wierd door den heer Commissaris eene afzonderlijke conferentie gehouden met de Pangerang MOCHIDIEN, de Rijksbestierder en andere Rijksgrooten, waarvan het effect door Zijn Wel Edele Gestrenge bij desselvs rapport wordt verhandelt.

Des nademiddags wierd door den heer Commissaris en verdere heeren gecommitteerdens eene visite afgelegt bij den Commandeur BEIJNON, en het casteel Speelwijk met dies gebouwen ende daarom leggende wallen bezichtigd, dewelke men in het algemeen bevond in een vrij bouwvalligen en juist niet zeer zindelijken staat te zijn; doch het hospitaal daar en tegen in een zeer goede order.

Woensdag 1 Septb[r]., weder eene conferentie door den heer Commissaris met de Princen en Rijksgrooten gehouden sijnde, wierd het resultaat daar van per Comp[s]. missive aan den Hoog Edelen Heer Gouverneur-Generaal en Raaden van India op Batavia bekent gemaakt; ook vond Zijn Wel Edele Gestr. goed om reedenen Zijn Edele daartoe moveerende, om de met de Commissie alhier gekomen Inlandsche militairen

onder geleide van den Luitenant ULTMAN en andere officieren op morgen weder met de goerap *de Snavel* na Batavia af te zenden, en hiervan per geleide briev aan Zijn Hoog Edelheid den heer Gouverneur-Generaal kennis te geeven, alsmeede dat Zijn Wel Edele Gestr. den Cap^n^. WINKELMAN op deszelvs verzoek had gepermitteerd alhier tot retour van de Commissie te vertoeven; — wordende van dit laatste den brigadier SANDOL ROIJ, door den lieutenant Collonel GUTZLAFF meede kennis gegeven. — Wijders wierd den gezaghebber van de goerap *de Snavel* gelast zo mogelijk spoedig te retourneeren, en het noodige drinkwater voor de alhier thans guarnisoen houdende militairen mede te brengen.

De Collonel GUTZLAFF te kennen gegeven hebbende dat met het einde der maand de militairen eenige gelden zoude benoodigt zijn, ter vooruit verstrekking, en wel ingevolge eene door denzelven overgelegde nota ter somma van Rijkxd^s^. 376; — zoo is door den heer Commissaris met den Gouverneur tit^r^. en Commandeur BEIJNON overeengekomen, dat Zijn Edele deese voorschieting zoude doen in alhier gangbaar geld, en daar van na Batavia onder aan rekening van dit bedragen kennis zoude geven, wordende den Secretaris VAN HEEKEREN, door zijn Wel Edele Gestrenge gequalificeerd de voorn. somma van Rd^s^. 376 zilver, onder quittantie te ontvangen, en aan den Collonel GUTZLAFF af te geven, waar aan dan ook is voldaan geworden.

Des agtermiddags kwam alhier ter rheede ten anker 's lands brik van oorlog *de Echo*, onder commando van den Capitain Lieutenant VAN KERVEL.

Donderdag 2 Septb^r^., des morgens ½ 10 uur, wierd eene particuliere conferentie gehouden door den heer Commissaris met den Pangerang MOCHIDIEN, en vertrok des avonds van den rheede met de geëmbarqueerde Inlandsche militairen de goerap *de Snavel*, — ook gaf dien dag de Capitain Lieutenant VAN KERVEL door den officier kennis aan den heer Commissaris van deszelvs arrivement; — waarop door Zijn Wel Edel Gestr. den Gouverneur tit^r^. en Commandeur is gelast als gewoonlijk denzelven Capitain Lieutenant VAN KERVEL met deszelvs arrivement te doen complimenteeren, terwijl reeds te voren door Zijn Wel Edele Gestrenge aan den Commandeur van de bark *nieuw Levendaal*

order was gegeeven om bij arrivement van 's Lands brik aan den gemelde VAN KERVEL het commando van de rheede over te geven en te salueeren met 15 schooten, gelijk ook mede den Gouverneur tit^{r}. en Commandeur BEIJNON om van het casteel Speelwijk met even veel schooten te bedanken als waarmede het salut van meergemelde brik *de Echo* zoude geschieden.

Vrijdag den 3^{den} Sept^{r}., deeden den heer Commissaris en verdere heeren een tourtje na het koninklijke lusthuis Sikardië, alwaar gerecipeert wierden door den Pangerang MOCHIDIEN, die het gezelschap alhier op een dejeuné onthaalde. Dit huis is zeer vermakelijk in het midden van eene groote vierkante vijver gelegen en zoude, wanneer zindelijker onderhouden was, tot een aangenaam verblijf kunnen dienen.

Zaturdag den 4^{den} Sept^{r}., niets bijzonders voorgevallen.

Zondag den 5^{den} Sept^{r}., des namiddags, ontving den heer Commissaris depeches van wegens Hun Hoog Edelhedens de Hooge Regeering, dienende in antwoord op de missive door Zijn Wel Edele Gestr. gepasseerde Woensdag 1 September afgezonden, waarna Zijn Edele ten eerste met den Pangerang MOCHIDIEN een afzonderlijk conferentie hield. En ging men des avonds met het gezelschap en alle present zijnde officieren, op verzoek van den Gouverneur en Cemmandeur BEIJNON, bij Zijn Edele in het fort Speelwijk soupeeren, alwaar zig ook lieten vinden de Pangerang MOCHIDIEN en eenige zoons van den overleden Vorst en de Rijksbestierder.

Maandag den 6^{den} Sept^{r}, wierden de door den heer Commissaris gecoucheerde acte van Investiture, die van den Kroonprins en de proclamatie wegens de troons successie aan Hun Hoog Edelhedens ter approbatie afgezonden.

Dingsdag den 7^{den} Sept^{r}., de dag zijnde welke door den heer Commissaris was bepaald tot de plechtige kennisgeeving aan de Bantamsche Hofgrooten van de dispositie van Hun Hoog Edelhedens met opzigt tot de troons successie, zoo wierd daarbij geobserveert het volgende door Zijn Wel Edele bepaald ceremonieel:

Het fort Speelwijk, als een door de Comp^{e}. aan haar gereserveert territoir, bepaald zijnde tot die plechtigheid, was aldaar alles in voege door

den heer Commissaris aan den Gouverneur tit^{r}. en Commandeur was gelast ter receptie der Commissie in gereedheid gebragt, in zelver voege als bij de aankomst op Bantam had plaats gehad;

Ten 8 uuren des morgens de rijtuigen des overledene Konings in behoorlijke order en gereedheid gebragt zijnde, voor de wooning van den heer Commissaris, stapte men in dezelve en nam de trein een aanvang, als:

1°. De Bantamsche piekeniers en schutters naer 's lands gebruik gekleed, doende in het marcheeren verscheidene salvos;

2°. De musikanten van het Bataviasch guarnisoen en twee trompetters der dragonders, blazende en speelende een marsch;

3°. Een detachement van 24 dragonders, gecommandeert door den Lieutenant MASCARIN;

4°. Een koets bespannen met zes paarden, gereeden wordende door een koetsier van den heer Commissaris en voorafgegaan door deszelvs loopers, alle in Zijn Wel Edele Gestr. groot leverije, — in de koets was gezeten de heer Commissaris VAN IJSSELDIJK en Zijn Wel Edele Gestr. Adjudant-Generaal den Collonel tit^{r}. VAUGINE; — naast de koets reeden te paard, de Lieutenants en Adjudanten LE FEBER en WIENTAI, en twee ordonnances der dragonders, — marcheerende ter wederzijde derzelve 34 grenadiers als lijfwacht, geleid wordende door de vaandrigs RITTER en WEGHELLER;

5°. In de tweede koets de Lieutenant-Collonel VON GUTZLAFF en de visitateur generaal en gecommitteerde JACOB ANDRIES VAN BRAAM;

6°. De Opperkoopman tit^{r}. en gecommitteerde ABRAHAM FAURE en de Capitain der dragonders WILLEM GIJSBERT GERLACH;

7°. De Capitain CAREL WINKELMAN en de Coopman en gecommitteerden JOHAN ADOLPH HAM;

8°. de Onderkoopman en Secretaris der Commizsie JUSTUS HENDRIK VAN HEEKEREN en de Onderkoopman VAN SPRANG;

9°. De Chirurgijn-Majoor JACOB VAN DER LINDEN en de Lieutenant DE PENASSE; doende voor deezen dag bij de bij deeze plechtigheid adsisteerende militairen als adjudant dienst, de expres daartoe benoemde Lieutenant der jagers VOLLENHOVEN;

De trein van het huis vertrekkende ontving het salut van 21 schoo-

ten door de digt bij de woning van den heer Commissaris geplaatste Bantamsche artillerij;

Het fort de Diamant passeerende wierden 19 schooten gedaan;

Aan het fort Spèelwijk genaderd zijnde, wierden aan de Valbrug gespecificeerd door den heer Gouverneur titr. en Commandeur BEIJNON, de niet in dienst zijnde officieren en de Bantamsche dienaren, wordende weder van dit fort een salut van 19 schooten gedaan; nadat de dragonders en musikanten de valbrug en het fort waren overgemarcheerd, volgde den heer Commissaris en verdere gecommitteerdens; aan weerzijde marcheerde de voorm. grenadiers, en opgeslooten door de Wurtemburgers. Van de poort van het fort tot de wooning van den commandeur was de grond naar gebruik gedekt met wit lijnwaat, en paradeerde het guarnisoen van het casteel binnen de poort;

In het huis van den Commandeur gekomen zijnde, plaatste de heer Commissaris zich op eene in het midden geplaatste canapé, staande ter wederzijde deszelvs Adjudanten, — agter de canapé de twee ordonances en deszelvs eijgene domistiquen; — verders plaatse zich de heer Gouverneur titr. en commandeur aan zijn Edele rechterhand, blijvende aan de linker eene stoel leedig voor den Pangerang MOCHIDIEN. De heeren Gecommitteerden en verder gezelschap namen hunne zitplaats over en weder, laatende om den andere eene stoel leedig voor de verwagt wordende Princen van den bloede. Na eene poos zittens wierd door eene der adjudanten de aankomst van den Prins MOCHIDIEN aangekondigd met den Opperkoopman PINCHETTE, welke dezelve had geconduiseert. Zijn Hoogheid was gezeten in een fraaije koets en wierd gevolgd door de Princen van de bloede, Rijksbestierder en Rijksgrooten, alsmeede de pajoongs van Staat, waarop de Onderkoopman VAN HEEKEREN en VAN SPRANG zich na de valbrug van het fort begeeven hebbénde Zijn Hoogheid recipieerden, ontvangende een salut van 13 canonschooten, — binnen de poort wierd dezelve ontvangen door de Opperkoopman titr. ABRAHAM FAURE en Koopman HAM en aan den kruisweg door den Gouverneur titr. en Commandeur BEIJNON en visitateur Generaal VAN BRAAM, wordende Zijn Hoogheid verwelkomt aan de stoep van des Commandeurs woning door den heer Commissaris en de Collonels, waarna de

heer Commissaris Zijn Hoogheid bij de hand nam en zitplaats aanwees aan desselvs linker hand; na een wijl tijds gezeten te hebben communiceerde de heer Commissaris aan den heer Gouverneur tit'. en Commandeur BEIJNON en de heeren van de Commissie, dat Zijn Wel Edele Gestr. van wegens Hun Hoog Edelhedens de Hooge Regeering benoemd zijnde tot Commissaris en Plenipotentiaris aan het Hof van Bantam, met last van na hoogstdeszelfs bevinding de zaaken omtrent de throonssuccessie op de best mogelijke wijze te reguleeren, Zijn Wel Edele Gestrenge als nu het genoegen had hun te kunnen communiceeren dat deszelfs verrigtingen de approbatie van Hun Hoog Edelhedens hadden mogen wegdragen; dat wijders ingevolge de door Zijn Wel Edele Gestrenge gedaane voordragt, Hun Hoog Edelhedens hadden gelieven goed te vinden om daartoe moveerenden reedenen, den Pangerang MOCHIDIEN te doen aanstellen tot Sulthan van het Banthamsche rijk, als mede den Pangerang ALIE OEDIEN tot Kroonprins, met verdere qualificatie hunne Hoogheedens in deeze hunne nieuwe waardigheden op de plechtigste wijze te installeeren;

Waarna Zijn Wel Edele Gestrenge den voorm. Pangerang MOCHIDIEN zeer zierlijk in de Maleidsche taal aanspreekende, Zijne Hoogheid van de dispositie van Hun Hoog Edelhedens mede kennis gaf. Denzelve tevens op eene treffende wijze de belangens van de Compagnie en het Bantamsche rijk aanbeveelende, met herinnering zijner verpligting aan de Compagnie voor eene zo gunstige dispositie ten zijnen opzigten; wordende vervolgens de Princen van den bloede Rijksbestierder en Rijksgrooten van deeze keuze bij deeze mede plechtig kennis gegeeven, met recommandatie om voormelde Pancherang MOCHIDIEN en Pangerang ALIE OEDIEN in hunne nieuw te verkrijgene waardigheeden de verschuldigde eere en respect te bewijzen, met last om eerstgemelde voor eerst te noemen Pangerang Ratoe MOCHIDIEN. Hierop complimenteerende den heer Commissaris in het particulier den dikwijls gem. Pangerang MOCHIDIEN, met de apparentie tot de throonsuccessie; — hetgeen door de andere gecommitteerdens en verder gezelschap meede gedaan wierd, hetwelk door Zijn Hoogheid in gepaste termen met dankbetuigen wierd beantwoord. Na het gebruik van een glas morgenwijn, thee en gebak wierd door den heer Commissaris

de linkerhand gepresenteerd aan voormelde Prins MOCHIDIEN, denzelven geleidende in desselvs koets, ontvangende de Commissie in het heengaan deselve honneurs als bij de aankomst in het fort Speelwijk, en nam de trein in voege voorm. deselve in order in acht, — behalven dat als nu in de eerste koets geplaatst waren den heer Commissaris en den Pangerang MOCHIDIEN, in de tweede den heer Gouverneur tit^r. en Commandeur BEIJNON en den Adjudant-Generaal Collonel VAUGINE en in de volgende koetsen de heeren der Commissie, ijder met een Prins van den bloede bij zich.

Aan het fort de Diamant genaderd zijnde, wierd het salut gedaan met 19 schooten en ging de heer Commissaris en Pangerang Ratoe MOCHIDIEN benevens verdere heeren door de voor dat fort halt gemaakt en een ranquet geformeert hebbende militairen binnen; — alwaar gerecipeert wierden door den Opperkoopman PINCHETTE; alhier gepresenteerd sijnde thee en gebak en morgenwijnen wierd onder het gebruik van een glas wijn de Pangerang MOCHIDIEN gecomplimenteerd met de betrekking van het Koninklijk paleis, — vervolgens wierden door den Rijksbestierder aan den heer Commissaris aangebooden de sleutels van hetzelve en dezelve door Zijn Wel Edele Gestr. aangenoomen zijnde, stelde Zijn Wel Edele Gestrenge deselve onder gepaste termen de Prins MOCHIDIEN ter hand, waarna op zilvere schenkborden gepresenteerd wierden twee gouden flessen met rosenwater gevuld, waarmede de heer Commissaris den Prins over en weer en verdere heeren en Princen elkander naar 's lands gebruijk besproeijden. Nadat de heer Commissaris Zijn Hoogheijd de Princen van den bloede en Rijksbestierder teegens heeden avond ter maaltijd had genoodigd, wierd door Zijn Wel Edele afscheid genoomen, ontvangende de Commissie in het heengaan deselve honneurs als bij de aankomst, en wierd de heer Commissaris thuijswaart begeleid door den Rijksbestierder en eenige hofgrooten.

Des avond tegens half negen uuren door een der ordonances de aankomst van den Prins geadverteerd zijnde (Zijn Hoogheid had uit hoofde van bezigheeden zijn excus gemaakt niet vroeger van de vriendelijke invitatie van den heer Commissaris te kunnen profiteeren) zo wierd Zijn Hoogheijd aan de koets gerecipeerd door de Onderkoopman VAN

HEEKEREN en VAN SPRANG, eenige passen binnen de deur door den Commandeur BEIJNON en den Visitateur-Generaal VAN BRAAM, welke Zijn Hoogheid begeleden tot bij den heer Commissaris, de welke Zijn Hoogheid aan deszelvs regter ende door dien Prins meedegebragte gelievste dochter des overleedene Conings, Ratoe LATAFI, aan de linkerhand plaaste, wordende bij het inkomen gesalueerd met 15 schooten en het speelen der musikanten.

Onder het vrolijk gebruik der avondmaaltijd wierden de volgende conditiën gedronken en saluten gedaan:

1°. Zijn Hoog Edelheid den heer Gouverneur-Generaal benevens de Wel Edele Gestr. Raaden van Indiën 21 schooten.

2°. Den heer Commissaris, en den Pangerang Ratoe, 19 schooten.

3°. De Ratoe LATAFI en den heer Gouverneur tit^r. en Commandeur BEIJNON, 13 schooten.

4°. De heeren van het Gezantschap, de ten comptoire Bantam bescheidene dienaren en de aan tafel zich bevindende Javasche grooten, 13 schooten.

5°. De vergelukking van den Pangerang Ratoe MOCHIDIEN tot apparente throonsopvolger, 13 schooten.

6°. De spoedige herstelling van den Pangerang ALI OEDIEN, 13 schooten.

7°. Bestendige vreede en vriendschap tusschen de Comp^e. en het Bantamsche rijk, 21 schooten.

8°. De bloei en welvaart van 's Comp^s. koophandel en de Bantamsche peper culture, 21 schooten.

9°. De absente Familiën, 9 schooten.

10°. Een glaasje van vriendschap;

wordende, zo onder het gebruik der maaltijd als daarna, door de musikanten van het guarnisoen verscheidene stukken gespeeld. Na het eindigen der maaltijd en het neemen van het behoorlijk afscheid wierd den voorm. Prins op dezelvde wijze als gerecipieerd was, uitgeleide gedaan; Dien zelvden avond zijn ook depeches aan den heer Gouverneur-Generaal afgezonden, alsmeede een verpraijbrief van het in Straat Sunda gearriveerde Hollandsch schip *de Jonge Wilhelm*, Capitain RIEKELS, van Amsterdam.

Woensdag 8 Septr. heeft de heer Commissaris en verdere heeren des morgens eene wandeling door Bantam gedaan, en bezigtigd de aan zeestrand geleegen thuijn van den Commandeur BEIJNON, wordende aldaar ter dejeuné onthaald, waarna mede eene visite wierd gemaakt bij den Fiscaal HARTINGH.

Tegens 10 uur vertrok van de rheede 's lands brik *de Echo*, die van de bark *nieuw Levendaal*, met 15 schooten gesalueert en van de wal bedankt wierd met dezelvde schooten als dezelve gedaan had, wordende vervolgens door de gemelde bark de standaart weder als Command. der rheede opgezet.

Donderdag 9 Septr. Ingevolge de vriendelijke invitatie van den Pangerang Ratoe MOCHIDIEN, wierd des morgens door den heer Commissaris met denzelve en de heeren van het gezantschap een tourtje gedaan naar de bazaar Serang, leggende circa 11 palen van de hoofdnegorij Bantam, alwaar dien Prins een dejeuné had laten gereed maken. Naar het voorkomen der legging, welke zeer vermakelijk is en alwaar de rivier van boven af vaarbaar is, is het op die plaats en zelve veel nader hij het comptoir zeer gezond, dat men onder anderen zoude kunnen opmaken uit de abondantie van de aldaar wonende inlanders en ongemeen veele kinderen, die men op Bantam zeer weinige ziet.

Tegens halv tien uur aan de woning van den heer Commissaris geretourneerd zijnde, en den Prins nog een wijl tijds aldaar vertoevt hebbende, wierd Zijn Hoogheid na het neemen van afscheid na het Koninglijk paleis geconduiseert door den gecommitteerden VAN BRAAM, FAURE, VAN HEEKEREN en VAN SPRANG; welke Zijn Hoogheid in huis geleid hebbende van hem afscheid naamen, wordende door Zijn Hoogheid op eene minzaame wijze voor hun geleide bedankt.

Des agtermiddags door den heer Commissaris verzeld van den Collonel VON GUTZLAFF en den gecommitteerden HAM, Secretáris VAN HEEKEREN, eene wandeling gedaan wordende op de Passeebaan, te gelijk opneemende de plaats welke in order gebragt wierd tot de plechtigheid der krooning, zo kwam den Prins MOCHIDIEN, van de presentie van den heer Commissaris geinformeerd zijnde, uit deszelvs paleis, complimenteerende den heer Commissaris en verdere heeren zeer minzaam, hun Ed.

tevens aanbiedende eene wandeling te maken over en ter bezigtiging der wallen rondsom het kasteel de Diamant, dewelke men in een aller bouvalligste staat en niet aanmerkelijks daar op vond, als verscheidene zeer groote, edoch meest thans onbruikbaar stukken Hollands en Engels geschut, onder anderen een, in A°. 1596 gemaakt in den Haag, met het Enckhuijser wapen voorzien.

Vervolgens bood de Prins ook de bezigtiging aan van het paleis, hetwelk, indien het zindelijker bewoond wierd, voor fraaij kan gehouden worden. Den heer Commissaris en verdere heeren voorts afscheid van Zijn Hoogheid neemende, wierden door hoogstdezelve tot buiten de poort uitgeleide gedaan.

Des avonds ontving de heer Commissaris depeches van Hun Hoog Edelhedens met terugzending van de geapprobeerde door Zijn Wel Edele Gestr. ontworpene papieren.

Vrijdag 10 Septbr. Des avonds circa 5 uur is den heer Commissaris met de Commandeur BEIJNON na het koninklijke paleis gereden ten einde eene conferentie te houden met de Prins MOCHIDIEN, waarvan het effect mede bij het rapport wordt verhandelt; betrekking hebbende tot de Commissie naar de Lampongs.

Zaturdag 11 Septr. des voormiddags committeerde de heer Commissaris de heeren VAN BRAAM, FAURE en de Secretaris VAN HEEKEREN om de rijksgoederen en ornamenten op te nemen en na te zien; 't welk geschied en hier van behoorlijke notitie geformeerd sijnde, zo wierd dezelve door den heer Commissaris voor den overgave en den Pangerang voor den ontvangst, ten overstaan van gem. gecommitteerden, geteekend en gezegeld, gelijk mede des nademiddags door den heer Commissaris de Opperkoopman PINCHETTE en de Translateur KOOL gecommitteerd zijn om den geëligeerde Sulthan, onder de aflegging van de gewoone complimenten, te presenteeren de acte van Investiture en te vragen wanneer 't Zijn Hoogheid gelegen soude komen, die na resumtie en rijpe overweging te teekenen; dewelke Zijn Wel Edele Gestrenge bij retour rapporteerden, dat Zijn Hoogheid had betuigd daartoe bereid te zijn, en verzogt zulks op morgen voortgang te laten neemen, als vermeenende den inhoud wel verstaan en begrepen te hebben.

Des avonds kreeg de heer Commissaris rapport dat de goerap *de Snavel* in het gezigt was; ook outving Zijn Wel Edele Gestr. depeches van Batavia en depecheerde eene missive aan den heer Gouverneur-Generaal; nog is dien dag als te vooren op quitantie van den Secretaris VAN HEEKEREN, van den heer Gouverneur tit^r. en Commandeur BEIJNON ontvangen Rd^s. 155, zilver geld, en zulks aan den Collonel GUTZLAFF volgens quitantie ter distributie aan de inlandsche artilleristen en jagers afgegeeven.

Zaturdag 12 Sept^r., den dag welke bestemd was tot de teekening en bezeguling der acte van Investiture, verscheenen des morgens ten 8 uur 4 afgezanten ter afhaling van den heer Commissaris en verdere heeren van het gezantschap, met dewelke Zijn Wel Edele Gestrenge en gecommitteerdens onder het ontvangen van het gewoon salut van 's Konings casteel en verscheide salvos van de voor de rijtuigen marcheerende Bantamsche soldaten, zich na het hof begaf, zijnde door Zijn Wel Edele Gestr. goedgevonden alle verdere plechtigheeden voor dezen dag agter te laaten, uit hoofde van de preparatiën voor de krooning welke op morgen zal plaats vinden. In het casteel de Diamant aangekoomen zijnde, wierd Zijn Wel Ed. Gestr. door den dikwerf gemelde Pangerang Ratoe MOCHIDIEN aan het rijtuig op de minzaamste wijze gerecipieerd, en binnen den dalm geconduiseerd; gezeten zijnde, wierd door den heer Commissaris de acte van Investiture aan de heeren gecommitteerdens die deselve nog niet geleezen hadden voorgeleezen, tevens hun communiceerende dat Hun Hoog Edelhedens hadden gelieven goed te vinden Zijn Wel Edele Gestrenge nog te qualificeeren om alleenlijk met de Vorst en Gouverneur tit^r. en Commandeur en de Rijksbestierder de secreete acte voor de Kroonprins Pangerang Ratoe ALI OEDIEN te onderteekenen; edoch dat Zijn Hoogheid, Zijn Wel Ed. om daartoe moveerende reedenen had voorgesteld om zulks niet door den Rijksbestierder te laten doen, met te kennen gave van over dat poinct nader aan Hun Hoog-Edelhedens geschreeven te hebben en waarop Hoogstderzelver dispositie was verwagtende.

Zijn Wel Edele Gestrenge vervolgens Zijn Hoogheid afgevraagd hebbende of de acte van Investiture wel had geleezen en overwogen, en

denzelven op eene zeer treffende wijze nogmaals aan desselvs verplichtingen herinnerende, en Zijn Hoogheid afvraagende of thans in het aanhooren van het Opperweesen en in het bijzijn van den als toen present zijnde Opperpriester omhoog gehouden wordende alcoran, aannam de vervulling van voorm. acte, en bereid was dezelve te onderteekenen en met het koninklijk cachet te bezegulen, wierd zulks met ja beantwoord, waarop deeze acte zoo door den g'eligeerden Sulthan, den heer Commissaris en den heer Gouverneur tit^r. en Commandeur BEIJNON, de heeren van het gezantschap en den Opperkoopman PINCHETTE en den Rijksbestierder en Princen van den bloede en Rijksgrooten onderteekend en gezeguld wierd, terwijl de heer Commissaris den dag van overmorgen bepaalde tot de teekening der twee andere actens, chargeerende den Translateur KOOL deeze teekening tot effect te doen brengen. Na het gebruiken van een kopje thee en eenig gebak nam de heer Commissaris deszelvs afscheid, wordende door den Prins uitgeleide gedaan, ontvangende dezelvde honneurs als bij deszelvs komst. Dien dag is ook ter rheede gearriveerd de goerap *de Snavel*, en door de gezaghebber FRANSSEN van deszelvs aankomst bij den heer Commissaris kennis gegeeven, als meede dat met de goerap waren gearriveerd de geschenken en eenige van Batavia geëischte benodigtheden, welk een en ander op order van den heer Commissaris wierd aan de wal gebragt.

Maandag 13 Septr. bepaald zijnde tot de plechtige krooning van den geëligeerden Sulthan, wierden met zons opgang op de bolwerken van het fort Speelwijk en de Diamant alle de aanhanden zijnde 's Compagnies en Sulthan's vaandels geplant; en lieten de ter rheede leggende vaartuigen *de Snavel* en *nieuw Levendaal*, benevens alle anderen, hunne vlaggen en wimpels waaijen.

Ten halv zeven uuren de tot het gezantschap behoorende militairen onder het geweer zijnde, marcheerden dezelve met stille trom na het casteel Speelwijk; wordende gecommandeerd: de dragonders door den Capitain GERLACH; de grenadiers door den Capitain WINKELMAN, de Wurtemburgsche jagers door den Lieutenant DE PENASSE en de arthilleristen door den Lieutenant BELLEFROIJ, doende bij alle de troupes als Adjudant dienst de Lieutenant der jagers VOLLENHOVEN.

Tegens agt uur begaf zig de heer Commissaris met de heeren der Commissie in stilte naar het fort Speelwijk. Aan de valbrug wierden gerecipeerd door den heer Gouverneur tit^{r}. en den Commandeur BEIJNON, en andere 's Compagnies dienaaren en officieren, passeerende in het binnengaan door het door de onderscheidene troupes geformeerd ranquet, en onder het presenteeren van geweer, salueeren met vaandels en slaan der marsch, zijnde bij deeze geleegenheid naar den gebruike de grond van de valbrug tot aan des Commandeurs wooning bedekt met wit lijnwaat.

Even na halv negen uuren de aankomst der afgezanten door den geëligeerde Sulthan gecommitteerd ter afhaaling van den heer Commissaris en verdere Heeren geannonceerd zijnde, wierden den Onderkoopman VAN HEEKEREN en VAN SPRANG gecommitteerd ter receptie van dezelve. Onder het ontvangen van het salut van 9 schooten en het presenteeren van het geweer door de militairen en het slaan van twee roffels binnen geleid zijnde, wierden die afgezanten aan de kruisweg ontvangen door de heeren FAURE en HAM, terwijl de heer Commissaris en verdere heeren dezelve aan de stoep van het Commandement recipieerden.

Na eenige tijd gezeeten en de afgezanten op een kopje thee en gebak onthaald zijnde, vertrokken dezelve weder na buiten, ontvangende dezelve honneurs als bij hunne komst.

De heer Commissaris en verdere heeren zich onder het observeeren van de gewoone honneurs na buiten begeeven hebbende, begon de trein na het kroonhuis in manieren als volgt;

1°. Het corps Bantamsche schutters, telkens doende eenige charges.

2°. De arthillerij, opgevoerd door den Lieutenant BELLEFROIJ,

3°. De 4 afgezanten in 2 koetsen,

4°. Het corps van 24 musikanten, blaazende en speelende onderscheiden marschen;

5°. Het corps dragonders, geleid door den Capitain GERLACH, en opgeslooten door den Lieutenant MASCARIN;

6°. Een open rijtuig waarin met ongedekte hoofden gezeeten was de Translateur KOOL, houdende op een zilvere schootel, overdekt met een geel damast kleed, het manifest van aanstelling van den nieuw verkoo-

ren Sulthan en Kroonprins; aan weerskanten van het rijtuig wierd gedraagen door twee Bantammers in hofkleeding een geele paijong van Staat, en wierd hetzelve bewaard door twee sergeanten met helmbaarden scherp geschoudert;

7°. Den Capitain WINKELMAN te paard;

8°. De staatsjekoets, bespannen met zes fraaije swarte paarden, gereeden wordende door de koetsier van den heer Commissaris en vooraf-gegaan door deszelvs loopers, alle in groot levrij. Hierin waren gezeeten de heer Commissaris en de Gouverneur tit^r. en Commandeur BEIJNON, marcheerende het detachement grenadiers aan weerskanten der koets, geleid door opgemelde Capitain WINKELMAN en de officieren RITTER en VEGHELM, en bij deselve de Adjudanten LE FEBER en WIENTRI en twee ordonances, alle te paard;

9°. Tweede koets, de Collonel GUTZLAFF en de Opperkoopman J. A. VAN BRAAM;

10°. Derde koets, de Opperkoopman tit^r. FAURE en den Koopman HAM;

11°. Vierde koets, de Secretaris VAN HEEKEREN en de Onderkoopman VAN SPRANG;

12°. Vijfde, de Chirurgijn-Majoor VAN DER LINDEN en de Boekhouder GUERIN;

13°. De dienaaren van 't comtoir Bantam, in verscheidene rijtuigen;

14°. Wordende de trein geslooten door de Wurtemburgsche jagers, opgeleid door den Lieutenant DE PENASSE en opgeslooten door den second Lieutenant FREDRIKS.

Hier agter volgden nog 40 Bantamse soldaaten, doende van tijd tot tijd eenige decharges met het geweer.

In de Chineesche campong wapperden de vlaggen dier natie, en lieten zich hunne gewoone speelinstrumenten hooren. Op de Passébaan komende, was van de ingang van dezelve tot aan het casteel de Diamant geformeerd een ranquet van de Bantamsche piekeniers, voorts rondsom het troonhuis de Bantamsche soldaaten en piekeniers, en wierd door het casteel de Diamant het salut gedaan van 21 schooten.

Voor het troonhuis genaderd zijnde stapten de... en de Translateur KOOL

uit hunne rijtuigen, voorts de koetsen van den heer Commissaris, de verdere heeren van het gezantschap en Bantamsche dienaaren opgereeden en zij uit deselve gegaan zijnde, wierd zijn Wel Edele Gestrenge gerecipieerd door den geëligeerden Sulthan, begeleid door den Opperkoopman PINCHETTE, gaande de heer Commissaris aan de regterhand van den verkoren Sulthan, en verdere heeren na rang, de Translateur KOOL vooruit, binnen in den dalm; na een ogenblik vertoevens en terwijl de grenadiers een ranquet geformeerd hadden van den dalm tot aan het kroonhuis, nam de trein na het kroonhuis, onder het observeeren der honneurs door de in het kasteel wagtdoende militairen, een aanvang, involge voegen.

1°. De Translateur KOOL met ongedeckten hoofde, dragende het manifest op een zilver schootel als vooren gemeld, naast dezelve twee paijongs van Staat en bewaard door twee serganten;

2°. De Scriba Neeff dragende op een zilvere schootel, de kroon, overdekt met een geel damast kleed en boven dezelve een geele paijong of sombreel [1] van Staat;

3°. De heer Commissaris begeleidende den Sulthan aan deszelfs linkerhand, voorafgegaan door de Staats meijden, dragende de gewone ornamenten;

4°. De heer Gouverneur titr. en Commandeur BEIJNON en verdere heeren van het gezantschap; doende het kasteel de Diamant bij het uitgaan der trein een salvo van 21 schooten, en wierd de marsch geslagen door de onderscheidene detachementen, terwijl alle speelinstrumenten zo wel der Europees als inlanders zich lieten hooren;

Aan het kroonhuis komende, het wel zeer zindelijk was bekleed met lijnwaat en de grond belegt met tapijten, en alwaar een geschikte verheevene zitplaats, met twee verguldenen stoelen was in gereedheijd gebragt, plaatsten zich op dezelve de heer Commissaris aan de rechte en de geëligeerde Koning aan de linkerzijde;

Verders de andere heeren links en regts naar rang, de Translateur

---

[1] Een bastaardwoord, ontleend van het Portugeesch woord *sombreiro*, iets dat schaduw geeft. RED.

KOOL en de Scriba NEEFF, staande aan de regterzijde van den heer Commissaris, beneeden de zitplaats; rondsom was geplaatst de lijfwagt, bestaande uit het detachement dragonders onder commando van den Capitain GERLACH; agter den heer Commissaris de Adjudanten, en geheel agter de verheevene zitplaats de staatsmeiden en twee herauten van den Vorst, gekleed in scharlaken met gouden passementen. Na een oogenblik zittens en het observeeren van een algemeene stilte, presenteerde de Translateur KOOL het Manifest aan den heer Commissaris, hetwelk door Zijn Wel Edele Gestr. wierd ter hand gesteld aan den Secretaris van het gezantschap JUSTUS HENDRIK VAN HEEKEREN, door wien zulks overluid onder het presenteeren van het geweer der onderscheidene detachementen in de Hollandsche taal wierd voorgeleezen, zijnde van den volgenden inhoud:

WOUTER HENDRIK VAN IJSSELDIJK, Raad Extra Ordinair van Nederlandsch Indiën, mitsgaders Commissaris en Plenipotentiaris van wegens den Hoog Edelen heere Gouverneur-Generaal en de Wel Edele Gestrenge heeren Raden van Indiën over de zaken van het Bantamsche Rijk;

Salut, doen te weten.

Dat nadémaal door het subit overlijden van den Padoeka Siri Sulthan ABOEL MAFACHIER MOCHAMAD ALIEOEDIEN, Koning van het Bantamsche Rijk, de throon van Bantam is vacant geraakt, bij welgemelde Hoog Edelen heeren Gouverneur-Generaal en de Wel Edele Gestrenge heeren Raden van Nederlandsch Indiën, in overweginge genómen zijn de omstandigheden waarin de zaken van het Rijk met betrekking tot de throons successie zig bevinden, en te gelijk de prijsselijke en goede hoedanigheden van den Pangerang MOCHIDIEN; Hoogst dezelve, om bijzondere redenen daartoe moveerende, hebben goedgevonden en verstaan, hem, Pangerang MOCHIDIEN, in plaatze van den overleedene Padoeka Siri Sulthan ABOEL MAFACHIER MOCHAMAD ALIEOEDIEN, tot Koning over het Bantamsche rijk te verkiezen en aan te stellen, en zulks onder den titul en naam van Padoeka Siri Sulthan ABOEL FATAH MOCHAMAD MO-

CHIDIEN SEIJNOESSALAHIEN onder alle de Hoogheden, vrijheden en prerogatieven en praeeminentiën daar aan verknogt, als mede, om bij deze plegtige gelegenheid te gelijk aan te stellen den Pangerang ALIEOEDIEN tot Kroonprins, onder den titul van Pangerang Ratoe MOCHAMAT ALIEOEDIEN; mitgaders dat Hunne Hoog Edelheden hebben gelieven goed te vinden, den in hoofde dezes gemelden Commissaris en plenipotentiaris WOUTER HENDRIK VAN IJSSELDIJK, uit het midden hunner vergadering te committeeren, zo om den verkoren Sulthan Padoeka Siri Sulthan ABOEL FATAH MOCHAMAD MOCHIDIEN SEIJNOESSALAHIEN opentlijk te stellen in het bezit van het gansche rijk van Bantam met alle derzelver onderhorigheden, voorts Zijne Hoogheid plegtelijk te doen kroonen en den volke te proclameeren als haaren verkooren Sulthan; als om den Pangerang MOCHAMAD ALIEOEDIEN voor te stellen tot Kroonprins van het rijk, *Zo is het* dat bovengemelde heer Commissaris WOUTER HENDRIK VAN IJSSELDIJK, bij dit Manifest, den Rijksbestierder en alle Princen van den bloede, mitsgaders alle onderdaanen van den Bantamsche kroon, niet alleen adverteerd van de boven gem. dispositie bij de Hoog Edele heer Gouverneur-Generaal en de Wel Edele Gestrenge heeren Raden van Indiën genomen, en dat dien volgende, in plaetze van den overledenen Padoeka Siri Sulthan ABOEL MAFACHIER MOCHAMAD ALIEOEDIEN, Koning van het rijk van Bantam, als haren Sulthan op de allerplegtigste wijze word geinstalleert, de uitmuntende Padoeka Siri Sulthan ABOEL FATAH MOCHAMAD MOCHIDIEN SEIJNOESSALAHIEN en de Pangerang MOCHAMAD ALIEOEDIEN als Kroonprins; maar ook gem. Princen en onderdaanen, uit naam ende van wegens den Hoog Edelen heere JOHANNES SIBERG en de Wel Edele Gestrenge heeren Raden van Nederlandsch Indiën, gelast bij deezen, welgemelde Zijn Hoogheid den Padoeka Siri Sulthan ABOEL FATAH MOCHAMAD MOCHIDIEN SEIJNOESSALAHIEN als haaren wettigen Sulthan te erkennen, eeren, respecteeren en gehoorzaamen, gelijk mede den Pangerang MOCHAMAD ALIEOEDIEN als Kroonprins de verschuldigde eere en respect toe te dragen: ook alle 's Comp^s^. Ministers, zo die prezent te Bantam zijn, als na dato deezes mogte aankomen, hunne Hoogheden in voormelde hooge en aanzienlijke waardigheden te maintineeren en met raad en daad te adsisteeren. (Onderstond)

Gegeven in het casteel Speelwijk den 13[den] September A°. 1802. (was geteekend) W. H. VAN IJSSELDIJK (en daar onder) Ter ordonnantie van boven gemelde heer Commissaris (was geteekend) J. H. VAN HEEKEREN Scr[t]. (ter zijde stond) 's Compagnies zegel in rood lak, overdekt met een papiere ruijte.

Geëindigd hebbende wierd hetzelve door den Translateur KOOL in de Maleische taal en daarna door den Opperpriester, na het opleezen der genealogie van den Bantamsche Vorstelijken stam, in het Arabisch voorgeleezen, wordende telkens door den Bantammers met hunne toestemming door het uitroepen van *Amin! Amin!* bevestigd.

Hier na wierd door den heer Commissaris, onder het doen in de Maleidsche taal van eene gepaste en cierlijk aanspraak, de aan Zijn Wel Edele Gestr. door den Scriba NEEFF gepresenteerde kroon aan den Vorst aangebooden en Zijn Hoogheijd het koningrijk van Bantam opgedragen, waarna de heer Commissaris den Sulthan bij de hand neemende, denzelve aan zijne regterhand plaatste. Vervolgens wierden door Zijn Wel Edele Gestr. de Princen van den bloede, de Rijksbestierder, de hofgrooten en Bantamsche onderdaanen aangesprooken, en haar verplichtingen zo aan de Maatschappij als hunnen nieuwen Koning op eene nadrukkelijke wijze voorgehouden. De Koning was bij deeze geleegenheijd zigtbaar getroffen en gaf alle teekenen van vergenoeging.

Na dat driemaal een algemeen Hoezée was uitgeroepen en een ijder der aanweezende Compagnies gequalificeerde dienaaren hunne complimenten van felicitatie hadden afgelegd, wierd inmiddens door de militairen, behalven de lijfwacht, drie salvos gedaan, terwijl het casteel de Diamant 21 schooten, het casteel Speelwijk 21 schooten, de brik *Levendaal* 19 schooten deeden, laatende zo wel de Europeesche als Inlandsche speelinstrumenten zich hooren.

Vervolgens ging de Koning in een daartoe gereed zijnde staatjekoets na den Tempel onder escorte van een detachement dragonders, geleid door den Lieutenant MASCARIN, in welken tijd eenige ververschingen en tabak wierden gepresenteerd. Zijn Hoogheid terug gekomen zijnde, liet deselve zich naar 's lands gebruik met de daartoe vervaardigde balance weegen, sittende deselve op de eene, terwijl op de andere schaal

geplaatst waren van 's lands producten ijder een klein gedeelte, ook een zakje met geld, wordende door de Bantamschen hofgrooten weder door het uitroepen van *Amin! Amin!* bij deeze ceremonie hun genoegen betuigt, en wierd Zijn Hoogheid hier meede ook door den heer Commissaris en verdere heeren gecomplimenteerd. Dit afgeloopen en ijder weder als voren geplaatst zijnde, ontving den Vorst door de Princen van den bloede en hofgrooten naar 's lands gebruik de hommages.

Na het eindigen van dit ceremonieel en de tafel in het kroonhuijs gedekt zijnde, dieneerde de Vorst, de heer Commissaris, de heer Gouverneur tit^r. en Commandeur BEIJNON, de heeren van het Gezantschap en verdere 's Comp^s. dienaaren in het openbaar, wordende bij deeze geleegenheid, onder het doen der onderscheidene salvos, de volgende conditiën gedronken.

De aanstelling van de Bantamsche Vorst en gelukkige regeering van Z. Hoogheid, 30 schooten.

Zijn Hoog Edelheid en de heeren Raaden van Indiën, 21 schooten.

De Koning en de heer Commissaris 19 schooten.

De heer Commandeur en de Kroonprins, 15 schooten.

De heeren van het Gezantschap, de Bantamsche dienaren en hofgrooten, 13 schooten.

Eeuwigduurende vriendschap tusschen het rijk van Bantam en de E. Comp^e., 21 schooten.

Ook was een loots gereed gemaakt waarin alle de Europeesche militairen op wel toebereide spijzen wierden onthaald. Het eeten geëindigd zijnde, en de Sulthan meermalen over het plechtige der geobserveerde ceremoniën en het vriendschappelijke onder de maaltijd, zijn verwondering en genoegen betuigd hebbende, wierd Zijn Hoogheid, gaande aan de regterhand van den heer Commissaris, door de differente detachementen geformeert ranquet na binnen in den dalm begeleid, wordende bij het inkomen van de Diamant 21 schooten gedaan, terwijl de wagthebbende militairen onder het geweer presenteeren met het vaandel salueert.

Na dat de bedaaij meiden [d. i. de danseressen] van den Sulthan een oogenblik gedanst hadden, wierden de heer Commissaris en verdere heeren door den Sulthan onder het neemen van een zeer minzaam af-

scheid uitgeleide gedaan tot aan de poort, ontvangende dezelfde honneur als bij de komst, en wierden geconduiseerd tot aan het verblijv van den heer Commissaris door vier afgezanten, aan hun hoofd hebbende den Rijksbestierder.

Des avonds circa agt uur begaven zich de heer Commissaris en verdere heeren, ingevolge invitatie van den Sulthan, zonder ceremonie na de passebaan, ten einde bij te woonen het afsteeken van eenige Chineesche vuurwerken; wordende aldaar door Zijn Hoogheid gerecipieerd, waarna men plaats nam op stoelen die daartoe expres voor het kroonhuis gesteld waren. Onder het afsteeken van opgem: vuurwerken, wierden thee, confituuren en gebak gepresenteerd, en begaf zig tegens 9 uur de heer Commissaris, na het neemen van afscheid, na deszelvs verblijf. Rondom de Passebaan waren gebouwd kleijne, zeer veel met de Loofhutten overeenkomst hebbende, huisjes, waarin alle Inlandsche speelen gespeeld en gedanst wierd, en welke alle op eene gantsch niet onaartige wijze, zo wel als de wallen rondom het casteel de Diamant, en de weg van de Passeebaan na het verblijv van den heer Commissaris, geëlumineerd waren.

Dingsdag 14 Septr. wierd tegens 9 uuren in den dalm een conferentie gehouden door den heer Commissaris, den Sulthan en Gouverneur tit^r^. en Commandeur BEIJNON, geadsisteert door den Secretaris VAN HEEKEREN, waarvan door den heer Commissaris in desselvs te doene rapport breeder melding zal worden gedaan. Zijn Wel Edele Gestr. zijn verlangst te kennen gegeeven hebbende om den geproclamenteerde Kroonprins Pangerang Ratoe ALIEOEDIEN te zien, gaf den Sulthan te verstaan dat dezelve eerst van de kinderziekte aan de beeter hand zijnde, onmogelijk konde uitgaan, dog dat Zijn Hoogheid den heer Commissaris met vermaak zoude vergezellen, als Zijn Edele zig geliefde te verleedigen om aan zijn huis te gaan, hetwelk door Zijn Wel Edele Gestr. geaccepteerd zijnde, begaven zich de Vorst, de heer Commissaris, de Gouverneur tit^r^. en Commandeur BEIJNON en de Opperkoopman PINCHETTE na Zijn Hoogheid.

Vervolgens wierd de heer Commissaris na huis geconduiseerd door den Sulthan, welke aan de deur gerecipieerd wierd door de heeren van de Commissie. Terwijl Zijn Hoogheid gezeeten was, wierd deeze geleе-

genheid waargenoomen en de twee overige actens van Investiture zo wel als de secrete acte van den Kroonprins geteekend en gezeguld. Des agtermiddags teekenden en zegulden ook de hofgrooten die actens van Investiture.

Terwijl de heer Commissaris, uit hoofde der spoed welke zijne afreiz vereischte, goedgevonden had de door Zijn Edele particulier voor den nieuwe Sulthan geprojecteerde geschenken, zonder eenige ceremonie aan Zijn Hoogheid aan te bieden, zo deed hier voor zich thans (daar Zijn Hoogheid bij den heer Commissaris aan huis was) eene gepaste geletenheid op, en waarvan Zijn Wel Edele Gestr. profiteerende, den Sulthan het onder volgende als eene particulier geschenk aanbood.

Een extra fraaije op twee marmeren zuilen rustende tafelhorologie, slaande heele en halve uuren, extra zwaar verguld;

Een goud repetitie zakhorologie met fijne paarlen omzet en fraaij geemalieert;

Een dito goud zakhorologie;

Onderscheidene stukken goud en zilverstof en wit met zilver geborduurd doerias, en een calbas roozenwater;

Hetwelk een en ander door den Vorst op eene verpligtende wijze onder betuiging van deszelfs dankbaarheid wierd geacepteerd.

Zijn Hoogheid wierd in het na den dalm terug gaan geconduiseert door de heeren BEIJNON, VAN BRAAM, FAURE, VAN HEEKEREN en VAN SPRANG, welke, na een ogenblik vertoevens, aldaar van Zijn Hoogheid afscheid naamen. Des agtermiddags kwamen ter rheede van Bantam ten anker, 's lands corvet van oorlog *the William*, onder commando van den Lieutenant FETERIS en 's Comp^s^. vaartuigen *de Patriot*, *de Goede Trouw* en de *Jacoba Maria*, wordende door de bark *Levendaal* gesalueert en even als toen de Capitain-Lieutenant VAN KERVEL met de brik *Echo* ter rheede kwam, de standaart neergehaalt, en het commando van den Lieutenant FETERIS overgegeeven, welke na het doen van het salut door het fort Speelwijk wierd bedankt.

Des avonds de heer Commissaris den Vorst ter maaltijd genoodigt hebbende, verscheenen ten 7 uuren aan het verblijf van Zijn Wel Edele Gestrenge 4 gezanten ter afhaling van de gecommitteerdens BEIJNON,

VAN BRAAM, VAN HEEKEREN en VAN SPRANG, welke zich na den dalm begeeven hebbende Zijn Hoogheid geleiden na het verblijf van den heer Commissaris, wordende bij het uitgaan 21 schooten van de Diamant gedaan, en marcheerde naast de koets van dezelve een detachement dragonders. Aldaar gekomen zijnde wierd Zijn Hoogheid ontvangen onder het salut van de stukken bij de wooning van den heer Commissaris, het slaan der marsch der militairen, en het spelen der blaasinstrumenten en gerecipieerd door Zijn Wel Edele Gestrenge; de Vorst gezeeten zijnde wierden eenige Inlandsche dansen gedanst, vervolgens zich aan tafel geplaatst hebbende soupeerde men zeer genoeglijk te zaamen, en wierde de volgende conditiën gedronken en salvos gedaan:

Zijn Hoog Edelheid en de heeren Raden van Indiën, 21 schooten,

De Koning en de heer Commissaris, 19 schooten.

De heer Commandeur en Kroonprins, 15 schooten.

De heeren van het Gezantschap, 's Comp^s. dienaaren op Bantam en Hofgrooten, 13 schooten.

Bestendige vreede en vriendschap, 21 schooten.

Abzente familje, 13 schooten.

De vriendschap, 13 schooten.

Na de maaltijd nog gedanst zijnde door de bedaaijmeiden van den Vorst, nam Zijn Hoogheid afscheid, wordende even als bij deszelfs komst onder het ontvangen van dezelve honneurs na den dalm geconduiseerd.

Woensdag 15 Septr. des ogtends ten 7 uur, de heer Commissaris, geadsisteerd van den Secretaris VAN HEEKEREN, zich na het casteel Speelwijk begeeven hebbende, tot het houden van rapport, ontving Zijn Wel Edele Gestrenge aldaar eenige zo mondeling als bij requesten gedaane verzoeken van den Bantamschen dienaren, chargeerende Zijn Wel Edele Gestrenge den Gouverneur tit^r. en Commandeur BEIJNON op dezelve bij geschrifte zijne aanmerkingen te maaken en als dan dezelve aan Zijn Wel Edele Gestrenge te suppediteeren, wordende door den heer Commissaris van dit een en ander bij deszelfs rapporte breeder gesprooken.

Hier na bezocht Zijn Wel Edele Gestrenge zo wel 's Comp^s. als de peper pakhuijzen van de Koning en vond de laatste in een redelijk goede staat, dog de eerste in voege zulks voorkomt bij het dien aangaande aan

Zijn Edele overgegeeven berigt. Bij komst en vertrek wierden voor Zijn Wel Edele Gestrenge de gewoone honneurs van Speelwijk geobserveert. Des nademiddags de tot de reis na Lampong bestemde gegageerde Sergeant PHILIPPUS DE COENRAADTS, de Sergeant CRAMER en .... door den heer Commissaris bij Zijn Wel Edele gestrenge geappoincteerd zijnde, wierd aan den eerst genoemden door Zijn Wel Edele Gestrenge ter hand gesteld eene tot die Commissie vervaardigde Instructie, als meede eene proclamatie van wegens de Edele maatschappij en den Koning van Bantam, aan den volke van Lampong; waarvan mede onderscheiden copiën in de Maleidsche taal aan denzelven wierden afgegeeven ter distributie, waar hij zulks mogt nodig oordeelen, beveelende den heer Commissaris aan voornoemde COENRAADTS en CRAMER alle mogelijke accuratesse in de uitvoering van deeze aan hun toevertrouwde Commissie, en aan de overige hem alle assistentie te bewijzen; dit een en ander wordt bij het rapport breeder door den heer Commissaris gedetailleerd. De Sultan aan den heer Commissaris op de beleefdste wijze aangebooden hebbende 2000 p[s]. spaansche matten ter verdeeling onder de met de ambassade alhier guarnisoen gehouden hebbende militairen, zo wierd dit geschenk door Zijn Wel Edele Gestrenge geaccepteerd zijnde, op de onderstaande wijze verdeeld:

6	Lieutenants..................	ijder Rf.	100.	Rf.	600.
7	Vaandrigs.........................	〃	70.	〃	490.
8	Wachtmeest. Bomb. en Sergeanten...	〃	20.	〃	160.
7	Corporaals........................	〃	10.	〃	70.
123	Europeese gemeenen..............	〃	5.	〃	615.
1	Inlands Capitein..................	〃		〃	30.
3	Dito Officieren....................	〃		〃	55.
9	Sergeanten........................	〃		〃	90.
16	Corporaals........................	〃	5.	〃	80.
150	Gemeenen.........................	〃	2½.	〃	375.
				te zamen...Rf.	2671:—:—

Ook heeft den Vorst geduurende het hier zijn der ambassade daaglijks

inlandsche spijzen en vrugten aan den heer Commissaris doen aanbieden, gelijk ook van wegen Zijn Hoogheid op de beste wijze is voorzien geworden voor de militairen geduurende hun sejour op Bantam. Dien zelfde dag expedieerde den heer Commissaris een officiëele missive aan den Gouverneur tit^{r}. BEIJNON met bekentstelling van het comptoir Bantam specteerende verrichte geduurende Zijn Wel Edele Gestrenge ambassade, daarbij aan denzelven overleggende copie der acte van Investiture, Proclamatie, en Lijst der Rijks ornamenten; des avonds tegens 7 uur begaf den heer Commissaris zich en verdere heeren onder het geleide van de daartoe gecommitteerde 's Konings afgezanten, ingevolge invitatie van Zijn Hoogheid na den dalm, marcheerende aan wederzijde van deszelfs koets een detachement dragonders, ontvangende het salut van 21 schooten, zo van de Diamant, als de stukken bij Zijn Wel Edele Gestrenge verblijf, terwijl de musikanten de marsch speelden; aan de dalm werd Zijn Wel Edele Gestrenge aan de poort gerecipieerd door den Sulthan, na eene poos zittens begaven zich de Koning en de heer Commissaris na buiten, en bezagen de aldaar gespeeld wordende wajang orang, en tegens 9 uur woonde dezelve op de passeebaan het afsteeken van eenige vuurwerken bij, zijnde alles weder als de dag van de krooning geëlumineerd; daarna begaf men zich aan tafel, zijnde voorzien van zeer wel toebereide spijzen; zeer vrolijk bij ander zijnde, wierden de volgende conditiën gedronken:

Zijn Hoog Edelheijd beneevens de heeren Raaden van Indiën, 21 schooten.

De Koning, de heer Commissaris, benevens Ratoe LATIFA, 16 schooten.

De heer Gouverneur en Kroonprins, 15 schooten.

De heeren van het Gezantschap, 's Lands Officieren van de expeditie, en verdere 's Comp^{s}. dienaren en Hofgrooten, 13 schooten.

Bestendige rust en vreede tusschen het Bantamsche rijk en de Edele Compagnie 21 schooten.

Abzente Familiën, 13 schooten.

Het goed verblijf van den Koning, onder dankbetuiging van alle genotene beleefdheden, 19 schooten.

Door den heer Gouverneur en tit^{r}. BEIJNON wierd de heer Commissaris op eene zeer beleefde wijze bedankt voor zijne betoonde vriende-

lijkheid en inschikkelijkheid geduurende desselfs sejour op Bantam met toewensching aan Zijn Wel Edele Gestrenge en verdere heeren, van het genot van een langduurige gezondheid en eene voorspoedige reijze, hetwelk op eene gepaste wijze beantwoord en als toen gedaan wierden, 19 schooten.

Goede reis van den heer Commissaris en het Gezantschap, 19 schooten.

De Vriendschap, 13 schooten.

Gedurende de maaltijd wierd door de musikanten van het guarnisoen gemusiceerd.

Na den maaltijd nog eenige inlandsche dansen gedanst en tabak gerookt zijnde, vertrok de heer Commissaris en verdere heeren onder het uitgeleide van den Koning tot aan de poort, ontfangende dezelve honneurs als bij deszelfs komst. Dien zelfden avond zijn ook door den heer Commissaris aan den Vorst ter hand gesteld, de verzegulde acte van den Kroonprins, de acte van Investiture en de lijst der Rijkscieraaden; ook heeft de heer Commissaris dien avond een missive aan den heer Gouverneur-Generaal geëxpedieerd.

Donderdag den 16^{den} Septr. des morgens is door den heer Commissaris en verdere heeren van het Gezantschap een visite van afscheid bij den heer Gouverneur tit^r. en Commandeur BEIJNON gemaakt, en het geen door Zijn Edele met reciproque visite is beantwoord.

Terwijl er een restant bleef van de voor de troupes van Batavia mede genoomen rijst, begreep de heer Commissaris best te zijn, dezelve ten gebruike van het comptoir Bantam te laaten, bedragende de quantiteit, volgens het bij het rapport van Zijn Wel Edele Gestrenge overgelegd wordende, door den Gouverneur tit^r. en Commandeur BEIJNON afgegeven recief ℔ 51153.

Des ogtends wierden de troupes geëmbarquerd en de nodige provisien afgezonden.

Des nademiddags 4 uur door des Konings afgezanten de aankomst van den Vorst geannonceerd zijnde, wierd dezelve gerecipieerd door den heer Commissaris; na een ogenblik zittens vertrokken onder het ontvangen van salut van de Diamant en de stukken bij het verblijf van den heer Commissaris, in volge voegen:

De Afgezanten vooruit.

De heer Commissaris met de Vorst in de 2e koets.

En de verdere heeren in de volgende reijtuigen na rang, voorafgegaan en opgeslooten door de Bantamsche schutters, doende verscheidene salvos.

Ter weerzijde der reijtuigen gingen de Bantamsche piekeniers; de Bassar passeerende, speelde de Chineesen op hunne speelinstrumenten.

Aan des Konings tuijn komende lagen aldaar gereed de sloep voor het Gezantschap, en verscheidenen andere vaartuigen; na het neemen van een zeer vriendelijk afscheid en betuiging van vergenoegen over het beleefd onthaald omhelsden de heer Commissaris en de Koning elkander, waarna Zijn Wel Edele Gestrenge met de verdere heeren van het Gezantschap in de sloep stapten, ontvangende het salut van de aldaar geplaatste stukken, en staken onder het driewerf geroep van Hoezee van de wal. Hier bij word genoteerd dat de Heer Commissaris had goedgevonden den Vorst, en Gouverneur en Commandeur te bedanken voor het meede na boord gaan, zo omdat het difficieel was, daar een behoorlijk receptie te doen,. als omdat het vrij hard waaijde, en de Vorst den geheelen nagt aan boord zoude hebben moeten vertoeven; ook vertrokken in drie inlandsche vaartuigen om onder convooij van den heer Commissaris te zeilen de afgezanten van den van den Koning ARIA WIERIE NAGARA, RADEEN SATJA DE NATA, ARIA ASTRA NAJA, ARIA SOEMA NINGRAT en INGEBY BAUWA ROESIET; en als afgezant van den Kroonprins ARIA SOEBA WIERIA; bij het passeeren van het fort Speelwijk, deed hetzelve salut met 21 schooten.

Even voor zons ondergang op de rheede komende, ontvingen de saluten met 19 schooten van 's Lands corvet *The William*, de vaartuigen *de Patriot*, *de Goede Trouw* en *de Jacobia Maria*, terwijl het volk in het wand paradeere; aan boord van de goerap *de Snavel* komende, paradeerden de dragonders met gepresenteerd geweer, terwijl de musikanten de marsch speelden; en wierd het salut tot verwelkomst van den heer Commissaris gedaan met 21 schooten, doende de bark *Nieuw Levendaal* daar na 19 schooten. Aan boord waren wegens den Koning bezorgt alle mogelijke ververschingen en wierden des avonds voor de

beijde scheepen nog 5 koebeesten en 2 buffels voor de inlanders uit naam van den Koning ten geschenke gezonden.

Vrijdag 17 Septr. des morgens ten 4 uur, na het doen van het sein van anker ligten voor de scheepen welke besteld zijn meede na Batavia te stevenen, en welke zijn *de Patriot*, *de Goede Trouw* en *Nieuw Levendaal*, alsmede de 3 genoemde inlandsche vaartuigen, gingen onder zeil met een reedelijk koeltje. Tegens 6 uur kreegen in het zigt drie scheepen welke eenige tijd daarna verkeerd wierden voor 's Comp^{s}. vaartuigen, *de Beschermer* en *de Vreede* en het particuliere Hamburger schip *de Catharina en Anna*, super carga ARENDS, alle van Batavia. Tegens 8 uur deed *de Beschermer* salut met 19 schooten en wierd bedankt met 15 schooten.

Tegens half 9 uur kwam aan boord den Capitain VAN WIJN, van *de Beschermer*, en de Lieutenant ter zee in dienst van de Bataafsche Republiek DE MIST, ter aflegging hunner complimenten.

Een oogenblik daarna salueerde *de Vreede* met 19 schooten en kreeg contra salut van 15 schooten, ook kwam aan boord de Commandant van *de Vreede*, de Lieutenant JANSEN, welke den heer Commissaris communiceerde, gechargeerd te zijn van wegens den heer Gouverneur-Generaal met de afhaling van 100 man militairen van Bantam; maar terwijl de militairen reeds alle geëmbarqueerd waren op *de Snavel* en *Levendaal*, begreep Zijn Wel Edele Gestrenge best te zijn, het vaartuig *de Vreide* weder terug na Batavia keerde, waarom Zijn Wel Edele Gestrenge den Lieutenant JANSEN gelaste terug te keeren en met de scheepen onder Zijn Wel Edele Gestrenge convooij meede te leggen.

Het Hamburger schip *de Catharina en Anna* salueerde met 9 en wierd bedankt met 7 schooten, koomende vervolgens een officier uit naam van den super carga ARENDS aan boord, zich aanbiedende wanneer de heer Commissaris of eenige der andere heeren eenige brieven ter verzending na Europa hadden met de bezorging gaarne te willen chargeeren. De heer Commissaris denzelven een brief ter hand stellende, verzogt den Heer ARENDS uit zijn naam en die der andere heeren voor zijne attentie te bedanken, waarna gemelde officier onder wederzijdsche toewenschingen van eene voorspoedige rijze vertrok. De sloep weder aan boord

van het Hamburger schip zijnde, deed het zelve het salut van afscheid met 11 schooten en wierd bedankt met 9 schooten. Den ganschen dag was de wind redelijk voordeelig, des avonds 7 uur gingen om de donkerte circa 2 meijlen bewesten de Mencheneeter ten anker, doende sein van ankeren voor de overige vaartuigen.

Ten acht uuren deeden het wagtschot.

Zaturdag 18 Sept^r^. 's ogtends half 5 uur deeden sein van anker ligtten voor de overige vaartuigen, en ten 5 uuren waren met Z. W. wind onder zeil met alle de vaartuijgen.

Ten 8 uuren passeerden de Menscheneeter en ten tien uuren moesten door opgekoomen stilte onder de groote combuis het anker laten vallen.

Ten 1 uur de wind eenigzints voordeelig loopende, ligtten met de andere vaartuigen het anker; circa half vijf uur passeerden *Middelburg* en *Amsterdam* en ten half 6 uur waren voor Onrust, als wanneer een sloep aan boord kreegen met een brief van den Commandeur en Equipagiemeester VAN HEK, uit naam van den heer Gouverneur-Generaal aan den heer Commissaris bericht geevende van het door Zijn Hoog Edelheid gereguleerde omtrent de te doene saluten, wanneer ter rheede zoude arriveeren.

Ten 7 uur waren genoodzaakt door een uit de wal opkomende buijtje ten anker te gaan, des meede sein deeden van ankeren aan de overige vaartuijgen.

Zondag 19 Septr. des morgens ten 5 uur, na sein aan de andere vaartuigen gedaan te hebben, gingen onder zeil, salueerden ter rheede komende 's Lands brik van oorlog *de Echo* met 17 schooten, welke door dezelve met gelijke schooten beantwoord wierden; ten 9 uuren lieten het anker vallen en salueerden het casteel Batavia met 17 schooten, welke meede gelijkelijk beantwoord wierden; kort daarna kwam aan boord de Commandeur VAN HEK, aan den heer Commissaris communiceerende dat des agtermiddags tegens vier uur vergadering was belegt bij Hun Hoog Edelhedens ter receptie van Zijn Wel Edele Gestrenge, tevens Zijn Wel Edele Gestrenge complimenteerende met deszelfs behouden arrivement.

Des agtermiddags kwamen aan boord de gecommitteerdens EKENHOLM

en VOGELAAR, ter geleide van den heer Commissaris na de wal, waarna Zijn Wel Edele Gestrenge kort na derzelver aankomst zich met deselve na de wal begaf, onder het ontvangen van hetzelfde honneur als bij Zijn Wel Edele Gestrenge aankomst aan boord.

De Gezanten welke aan boord bij den Heer Commissaris waren en hun compliment van verwelkomst hadden afgelegt, wierden afgehaald door den Sabandhaar REIJNST, den Scheepen DE WIT, den Onderkoopman OVERBEEK en den Onderkoopman CATTENBURG.

Aan de Waterpoort aan land gestapt zijnde wierd de heer Commissaris gerecipieerd uit naam van Zijn Hoog Edelheijd, door den Collonel LUTZOW en den Commis der arthillerij JOSI, en de mede gebragte 's Konings brief op een zilvere schootel door een helmbaardier van Zijn Hoog Edelheijd binnen het casteel en in de vergaderzaal gebragt, terwijl de heer Commissaris met de heeren Gecommitteerden en 's Konings gezanten tusschen het ranquet militairen na het generaal Gouvernement passeerde, alwaar door Zijn Hoog Edelheijd den heer Gouverneur-Generaal en de present zijnde Leeden de Hooge Regeering buiten de audientie kamer vriendelijk gerecipieert, en daarna in de Vergaderzaal van Hun Hoog Edelhedens geconduiseert.

Batavia, den 19[den] September 1802.

J. H. VAN HEEKEREN.

